

Start: Camping de Bouwte, De Vicarie en Kikkerpolder

Camping de Bouwte ontleent zijn naam aan *bouwtegrond*; lichte veenachtige en zanderige grond. Ten noorden van de dorpen liggen de gebieden die onder invloed van de Dollard stonden en bestaan uit lichte en zware klei. Ten zuiden van de Hoofdweg ligt de bouwtegrond.

Ooit moet hier het Scheemdermeer hebben gelegen dat al in de 17^e eeuw werd drooggelegd. In de volksmond kreeg dit vroegere waterrijke gebied de naam "Kikkerpolder".

Schuin tegenover de camping, aan de overkant van de Hoofdweg ligt de Vicarie. Deze boerderij gebruikte in het verleden een deel van de vicariegrond. Het kerkland waarvan de opbrengst werd gebruikt om de vicaris te betalen.

1 Draaibrug en Tolhuis

De brug waar u overheen bent gekomen was in het verleden een draaibrug. Meteen aan het water staat de woning van de toenmalige brugwachter en achter het huis was een haven waar ook turfschepen aanlegden en landbouwproducten als aardappelen werden ingeladen.

Als u het dorp in westelijke richting nog verder uit zou lopen, komt u op de plek waar vroeger het oude tolhuis stond. In de 19^e eeuw was het heel gewoon dat reizigers bij het betreden van een dorp een kleine som geld moesten betalen. Met dat geld werden doorgaans de dorpswegen onderhouden.

2 Diurckenlaan en Ennemaborg

Aan de rechterhand ziet u de Diurckenlaan. Deze laan ontleent haar naam aan de familie Diurcken die aan het begin van de 17^e eeuw veel land in haar bezit had en de Ennemaborg bewoonde. Van oudsher stonden hier de arbeidershuisjes van de Ennemaborg.

Na enkele honderden meters ziet u aan de rechterhand de Ennemaborg, van oorsprong een steenhuis gebouwd rond het begin van de 14^e eeuw. In de 17^e eeuw is de borg voor een groot deel afgebroken en opnieuw opgebouwd voor Wilhelmus Hora.

De arbeidershuisjes tegenover de borg komen uit de 19^e eeuw en zijn de oudste huisjes van Midwolda. Hier woonden de arbeidersgezinnen die werkten op het land in de turfwinning.

3 Turflaan en Grijzevrouwenlaantje

De turfindustrie was een belangrijke bron van inkomsten voor Midwolda. Dit komt tot uiting in de Turflaan, die net na de Ennemaborg aan de rechterkant van de hoofdweg ligt.

Schuin tegenover de Turflaan herinnert het smalle Grijzevrouwenlaantje, nog aan het voormalig Grijzevrouwenklooster dat hier tot 1594 stond. De naam komt van de grauwe kleding waarin deze nonnen van de orde der Cisterciënzers liepen. Het klooster was onderdeel van het

grijzemonikkenklooster in Termunten. De Reformatie en de oprukkende Dollard waren er de oorzaak van dat het klooster uiteindelijk verdween.

4 Boerderij Hermans Dijkstra, Villa Hermans en Klokkengieterij

Naast het Grijzenvrouwenlaantje bevindt zich boerderij Hermans Dijkstra. Deze boerderij in Zwitserse chaletstijl, werd gebouwd in de meest welvarende tijd van de Oldambtster boerenstand. Het voorhuis dateert uit 1858 en de schuur uit 1877. De Jugendstilelementen die het interieur kenmerken zijn rond 1905 aangebracht. Opvallend is de sierlijke Engelse slingeruin (situatie 1858). De boerderij doet tegenwoordig dienst als bed and breakfast, restaurant en museum.

Het huis naast de boerderij wordt Villa Hermans genoemd. Het is de villa waar de familie Hermans rentenierde. De bouwstijl is eclectisch, maar vooral in het interieur is de opkomende Jugendstil te herkennen.

Aan de andere kant van de weg staat nog een deel van de in 1795 opgerichte klokkengieterij van de klokkengietersfamilie Van Bergen. Deze familie richtte ook de klokkengieterij in Heiligerlee op, waar nu nog steeds het klokkengieterijmuseum te vinden is.

5 Blauwestadhoeve

De Blauwestadhoeve aan de rechterkant van de hoofdweg is gebouwd in 1879 en staat op de plek waar vroeger de kloosterboerderij van het Grijzevrouwenklooster stond. Het klooster had een enorm landbezit en verpachtte dat aan landbouwers die de kloosterboerderij, ook wel voorwerk genoemd, bewoonden. Na de Hervorming van 1594 viel het land aan de stad Groningen toe.

6 Hervormde Kerk en De Wissel

Een niet te missen monument is de Hervormde Kerk (1738) aan de rechterkant van de Hoofdweg. Het is een zogenaamde zaalkerk. De grote toren van de Hervormde kerk was al in 1708 gereed. Het interieur van de kerk stamt uit de barok en bestaat uit eiken banken, een fraaie preekstoel en twee eiken herenbanken ten behoeve van de bewoners van de Ennemaborg. Het orgel dat in 1772 door Antoni Hinsz werd gebouwd, is het grootste plattelandsorgel van de provincie Groningen.

Schuin tegenover de kerk, aan de overkant van de Hoofdweg ligt een smal straatje genaamd 'de Wissel'. Deze naam herinnert aan de tijd dat er een tramlijn door de dorpen liep en de trams elkaar hier konden passeren.

7 Homerilaan, Schortinghuislaan en Oude gemeentehuis

In Midwolda herinneren verschillende straatnamen aan beroemde predikanten die hier gewerkt hebben, zoals Wigboldus Homeri, die deelnam aan de Dordtse synode van 1618. De bekendste is zonder twijfel Wilhelmus Schortinghuis, wiens naam terug te vinden is in de Schortinghuislaan aan uw rechterhand.

Schuin tegenover de Schortinghuislaan staat het oude gemeentehuis van de voormalige gemeente Midwolda. Het gemeentehuis is gebouwd in 1927. In de voorgevel is het oude wapen van Midwolda

nog te zien. Dit wapen is in 1894 bij koninklijk besluit verleend en stelt de voormalige Kruiskerk 'Ol Kerke' voor.

8 Niesoordlaan en Menistenlaan De Niesoordlaan herinnert nog aan een zeer afgelegen gebied in het hoogveen, dat toebehoorde aan de Ennemaborg. Ver van de bewoonde wereld woonden hier dagloners en turfgravers in kleine, vaak zelf gebouwde huisjes.

9 Oldambtmeer / Blauwestad en Moushorn

Net voorbij de grens met Oostwold, waar de hoofdweg overgaat in de Huningaweg is het Oldambtmeer niet te missen. Dit kunstmatig meer is een onderdeel van het project Blauwestad. In 2005 werd hier door koningin Beatrix de kraan opengedraaid om het meer vol te laten lopen. Het is ruim 8 km² groot en daarmee één van de grootste meren van Nederland.

In Oostwold wordt het eerste gedeelte van de Huningaweg, Moushörn genoemd. Hörn betekent in het Gronings hoek en mous is boerenkool. Moushörn verwijst dan ook naar de hoek waar veel groente werd verbouwd.

10 Gemalen en kolken

De gemalen op de grens van beide dorpen herinneren aan de strijd tegen het water. Het gemaaltje nabij Huningaweg 8 is in 1921 gebouwd naar een ontwerp van de architect E. Saathof.

Ook in het landschap zijn nog steeds sporen van het water te vinden, zo is ten noorden van Midwolda een aantal kolken of spoelgaten te herkennen. Dit zijn de resten van vroegere dijkdoorbraken bij hoge waterfloeden, zoals de Allerheiligenvloed in 1570, de Sint Maartensvloed van 1686 en de Kerstvloed van 1717.

11 Boerderij met viskenij

Aan de rechterhand ziet u een boerderij met een langwerpige smal water ervoor. Deze boerderij is gebouwd in 1882 op het terrein van de voormalige Huningaborg. Van dit borgterrein resteert nog de zogenaamde viskenij, een langwerpige vijver waarin men levende vis bewaarde. Deze vis werd elders gevangen en vervolgens in de viskenij bewaard zodat het arme deel van de bevolking in tijden van nood de vis kon eten. Deze viskenij is één van de fraaiste in de provincie.

In het akkerland van de boerderij zijn de resten van een middeleeuws steenhuis te zien als een grote puinplek. De Viskenij, de boerderij en de tuin zijn rijksmonument.

12 Café "De twee Oldambten"

Aan het einde van de Huningaweg ligt café De Twee Oldambten. Er is inderdaad sprake van twee Oldambten: het op zandgrond gelegen Wold-Oldambt en het op kleigrond gelegen Klei-Oldambt. Tot ver in de negentiende eeuw was het café een ontmoetingscentrum voor de boerijders, die hier hun paarden wisselden en stalden. Later was hier de eerste disco van de provincie Groningen gevestigd.

13 Voormalig tramhuisje

Op de hoek van de Huningaweg en de Hoofdstraat staat een klein wit huisje. Het was een stationsgebouw op de lijn Scheemda-Finsterwolde van de Stoomtramwegmaatschappij Oldambt, die in 1882 werd opgericht. De spoorlijn zelf was geen succes en werd in 1884 stopgezet.

14 Hervormde kerk en pastorie

De hervormde kerk werd in 1775 gebouwd ter vervanging van een kerk die iets noordelijker stond. De kerk heeft een fraai interieur met overhuifde herenbanken, een preekstoel en een houten doopvont. De torenklok dateert uit 1807 en is gegoten door A.H. van Bergen. Het torenuurwerk dateert uit de 17^e eeuw.

De pastorie, gesitueerd direct ten zuiden van de kerk, is gebouwd in 1771. De pastorie staat op een groot omgracht perceel met fraaie tuinaanleg met oude, waardevolle bomen. De toegang tot de kerk en pastorie via de Kerksingel wordt gemarkeerd door een fraai ijzeren Jugendstil hekwerk uit 1907. De kerk, de pastorie en het hek zijn rijksmonument.

15 Voormalige steenfabriek

Op de hoek van de huidige Wilhelminalaan/Havenstraat stond een grote steenfabriek die was opgericht in 1856. De klei van het land en de turf, werd via schepen aangevoerd en de bakstenen, dakpannen en later draineerbuizen werden per schip afgevoerd. De fabriek werd in 1934 gesloten. De straatnamen Tichelwerk en Havenstraat herinneren nog aan deze periode.

16 Witte Zwaan

Op de opvallend lege plek op het kruispunt Hoofdstraat, Goldhoorn en Noorderstraat stond vroeger Hotel de Witte Zwaan. Dit hotel is omstreeks 1970 afgebroken. Het was net als de Twee Oldambten een trefpunt in Oostwold waar allerlei activiteiten plaatsvonden. Lange tijd was het ook de plaats waar mensen uit de regio in het weekend bijeenkwamen voor de dansavonden.

17 Gereformeerde kerk en Sarrieshut

De Gereformeerde kerk (1930) in Amsterdamse School-stijl is met haar naaldspits een opvallende verschijning. Het is ontworpen door de architecten Van Wijk en Broos uit Groningen. Het interieur en exterieur verkeren in vrijwel ongeschonden staat. Ook het lage hekwerk langs de straat is authentiek. De kerk is een rijksmonument en tevens het jongste monument in de gemeente Oldambt. De kerk is in 2013 volledig gerestaureerd.

Tegenover de kerk, aan de doodlopende Pelmolenlaan ligt de Sarrieshut. Dit gebouw was de woning van de toezichthouder, aangesteld door de Gedeputeerde Staten van de Provincie Groningen, belast met de controle op het aangevoerde graan en het daar van verkregen meel. Deze ambtenaar heette *chercher*, wat is afgeleid van het Franse *sarchier* oftewel belasten. In het Gronings werd dit 'sarries'. De woning van deze sarries was dus de Sarrieshut. De woning dateert uit de 17^e eeuw en is een rijksmonument. Van de bijbehorende molen resteert na een brand slechts een fragment van de onderbouw.

18 Boerderij Ebbens en Kloosterboerderij Goldhoorn

De bewoningsgeschiedenis van Oostwold gaat terug tot ver in de middeleeuwen. Aan de Goldhoorn zijn nog sporen van deze oude geschiedenis ontdekt. Op ruwweg de plek van Kloosterboerderij Goldhoorn lag vroeger een grote kloosterboerderij van het Johannieterklooster van Oosterwierum. Goldhoorn verwijst naar de goede grond, die goud of gold waard was, vaak voormalige bezittingen van de kerk.

19 Vliegveld en Bounderstreek

De officiële benaming van het vliegveld is: "Groningen Airport Oostwold". Het vliegveld beschikt over een start/landingsbaan van 880 meter en is opgericht in 1964. Naarmate het spuiten van gewassen met vliegtuigen door de overheid werd verboden, ging het vliegveld nieuwe activiteiten als lesvluchten en parachutespringen aanbieden. Iedere twee jaar vindt tijdens het pinksterweekend een grote luchtvaartshow plaats, die vele tienduizenden bezoekers trekt.

De Noorderstraat werd vroeger Bounderstreek genoemd. Op de plek waar nu het vliegveld ligt, stroomde vroeger de Dollard. Het verhaal gaat dat de inwoners van Oostwold in de tijd dat de zee er nog stroomde hier gezamenlijk hun was handmatig boenden. Het Groningse woord voor boenen is bounen. Vandaar de naam Bounderstreek.

20 Buitengebieden en Grasdrogerij

Ten noordoosten van het dorp in de huidige Oostwolder Polder, lag vroeger een kleine nederzetting, die Lutje Loug werd genoemd. De nederzetting bestond uit een kleine lagere school, een café, een paar huisjes en een watermolen.

Ten noorden van het dorp, aan de Langeweg, ligt sinds 1951 de grasdrogerij Oldambt BV. Dit coöperatief opgezette bedrijf kwam voort uit de wens van de boeren om het assortiment aan landbouwproducten uit te breiden. Het is nu een modern bedrijf met ongeveer 25 werknemers dat niet alleen luzerne en gras verwerkt, maar ook bijproducten van aardappelmeel- en suikerindustrie. Tevens is er een lijn voor de verwerking van stro.

21 OI Kerke

Hier stond tot aan de afbraak in 1738 een grote kerk met vier torens. Deze basiliek, die aan Johannes de Doper was gewijd, was groter dan de Martinikerk in de stad Groningen. De plattegrond van de kerk was kruisvormig. De viertorenkerk is nog te zien op het wapen van Midwolda. In 1667 stortte één van de torens van ouderdom in. De kerk werd steeds bouwvalliger en in 1738 werd in het dorp de bouw van een nieuwe kerk, de Hervormde Kerk aan de Hoofdweg, afgerond. De middeleeuwse kerk werd daarna afgebroken. Het terrein is aangemerkt als archeologisch rijksmonument, er zijn nog resten van de middeleeuwse kruiskerk aanwezig.

Finish: Werkhuis

Aan de Kerkelaan, net buiten de bebouwde kom van Midwolda aan de linkerkant, ligt het 19^e eeuwse voormalige werkhuis voor hulpbehoevende gezinnen. Werkhuizen werden dikwijls vanuit het Burgerlijk Armbestuur gesticht en hadden tot taak werklozen aan werk te helpen.

Hier eindigt uw route.